

BẢO ĐẢM AN NINH CON NGƯỜI TRONG TIẾN TRÌNH ĐẨY MẠNH PHÁT TRIỂN TOÀN DIỆN ĐẤT NƯỚC

NGUYỄN VĂN THÀNH*
LỤC ANH TUẤN**

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế sâu rộng của nước ta hiện nay đang đặt ra yêu cầu cần có nhận thức mới về an ninh quốc gia. Theo đó, vấn đề an ninh quốc gia cần được hiểu một cách toàn diện hơn, như: an ninh mạng, khủng bố, tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia, an ninh con người, an ninh môi trường... Trên cơ sở phân tích thực tiễn bảo đảm an ninh con người tại Việt Nam, bài viết đề xuất một số giải pháp nhằm triển khai thiết thực hơn nữa nhiệm vụ bảo vệ an ninh con người trong tình hình mới.

Từ khóa: An ninh con người, tiến trình; đất nước; phát triển toàn diện; bảo đảm an ninh.

In the context of globalization and Vietnam's deep international integration, the need for a fresh perspective on national security is becoming increasingly apparent. This includes a more comprehensive understanding of national security issues, such as cybersecurity, terrorism, transnational organized crime, human security, environmental security, and more. Drawing from an analysis of the current practice of ensuring human security in Vietnam, this article puts forth a number of practical solutions to more effectively implement the task of protecting human security in this new context.

Keywords: Human security, process; country; comprehensive development; ensuring security.

NGÀY NHẬN: 11/4/2024

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 11/5/2024

NGÀY DUYỆT: 17/6/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.341.2024.871>

1. Đặt vấn đề

Khái niệm “an ninh con người” xuất hiện với tư cách là một nội dung lý luận độc lập, được xếp ngay sau an ninh xã hội. Đặc biệt, tại nhiệm vụ thứ 7 trong định hướng phát triển đất nước đến năm 2030, công tác bảo đảm an ninh con người được xếp ngay sau an ninh chính trị, bảo đảm trật tự, an toàn xã hội và đứng trước an ninh kinh tế, an ninh mạng, xây dựng xã hội trật tự, kỷ cương.

Điều này khẳng định tầm quan trọng của an ninh con người và bản chất nhân văn của Đảng ta, luôn lấy hạnh phúc của Nhân dân làm mục tiêu phấn đấu. Nhân dân là nền tảng chính trị - xã hội, là cội nguồn sức

* Thượng tướng, PGS.TS, Phó Chủ tịch Hội đồng Lý luận Trung ương

** Thiếu tá, TS, Ban Thư ký khoa học, Hội đồng Lý luận Trung ương

mạnh của các chính đảng và tổ chức chính trị, đồng thời là mục tiêu, đối tượng hướng tới của các chủ trương, chính sách của mỗi quốc gia và các chính đảng chân chính. Mục cầu hạnh phúc là nguyện vọng và quyền lợi chính đáng của mọi người dân. Đó là khát vọng về một xã hội tốt đẹp mà ở đó con người ai cũng được phát triển toàn diện; có cuộc sống ấm no, hạnh phúc, trong hòa bình, mọi người bình đẳng với nhau, yêu thương giúp đỡ lẫn nhau...¹.

Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định “Nước ta là nước dân chủ, địa vị cao nhất là dân, vì dân là chủ”². Người căn dặn rằng, mỗi cán bộ trước hết là người “đày tớ của dân” nên phải hết lòng phục vụ Nhân dân. Muốn có được lòng dân thì phải hết sức chăm lo đến đời sống, hạnh phúc của Nhân dân. Như vậy, bảo đảm an ninh con người chính là phương thức dân vận tốt nhất. Có được lòng dân thì không phải lo nhiều đến những âm mưu phá hoại, những luận điệu xuyên tạc, “diễn biến hòa bình” của các thế lực thù địch...³.

Việc đề cập và nhấn mạnh khái niệm an ninh con người thể hiện tính thích ứng cao của Đảng đối với những diễn biến khó lường của tình hình chính trị, an ninh khu vực và quốc tế thời gian qua. Chú trọng đến công tác bảo đảm an ninh con người chính là sự chủ động thích ứng, bảo vệ cuộc sống an toàn, bình yên, hạnh phúc của Nhân dân.

2. Nội hàm của công tác bảo đảm an ninh con người hiện nay

Nội hàm của công tác bảo đảm an ninh con người là phát huy nhân tố con người, đề cao nhân tố con người, đặt con người vào vị trí trung tâm của chiến lược phát triển, hướng tới sự phát triển bền vững của con người và xã hội. Bảo vệ an ninh con người vừa là mục tiêu phấn đấu, vừa là động lực bảo đảm cho sự ổn định chính trị xã hội và

xây dựng, phát triển đất nước trường tồn, thịnh vượng.

Đại hội lần thứ XIII của Đảng xác định: chú trọng an ninh, an toàn là một trong những yếu tố hàng đầu trong cuộc sống của người dân. Theo đó, “an ninh con người là trạng thái người dân được sống ổn định, an toàn, không bị đe dọa bởi các nguy cơ xâm hại; bảo vệ an ninh con người là bảo đảm và thực thi đầy đủ các quyền con người, quyền cơ bản của công dân được quy định trong Hiến pháp năm 2013, bảo đảm mọi người dân được sống ấm no, tự do, hạnh phúc trong một môi trường xã hội trật tự, kỷ cương, an ninh, an toàn, lành mạnh”⁴.

Báo cáo Phát triển con người của Liên hiệp quốc năm 1994 là tài liệu quốc tế đầu tiên đề cập và thảo luận đến khái niệm an ninh con người. Báo cáo nhận định: đối với hầu hết mọi người ngày nay, cảm giác bất an phát sinh từ những lo lắng về cuộc sống hàng ngày hơn là từ nỗi sợ hãi về một sự kiện thảm khốc trên thế giới. An ninh việc làm, an ninh thu nhập, an ninh sức khỏe, an ninh môi trường, an ninh khỏi tội phạm - đây là những mối quan tâm mới nổi về an ninh con người trên toàn thế giới”; đồng thời, định nghĩa an ninh con người theo hai khía cạnh: *một là*, an ninh con người là sự an toàn của con người trước những mối đe dọa kinh niên, như: nghèo đói, bệnh tật, đàn áp và *hai là*, bảo vệ chống lại những gián đoạn đột ngột gây tổn thương đối với các mô thức cuộc sống hàng ngày - cho dù là trong gia đình, trong công việc hay tại các cộng đồng. Những mối đe dọa như vậy có thể tồn tại ở mọi mức thu nhập và phát triển của quốc gia⁵.

Nguyên Tổng thư ký Liên hiệp quốc Kofi Annan cho rằng: an ninh con người, theo nghĩa rộng nhất, bao hàm nhiều điều hơn là không có xung đột bạo lực. Nó bao gồm các quyền con người, quản trị tốt, tiếp cận giáo dục và chăm sóc sức khỏe và bảo đảm mỗi

cá nhân đều có cơ hội và lựa chọn để phát huy hết tiềm năng của mình. Mỗi bước đi theo hướng này cũng là một bước hướng tới giảm nghèo, đạt được tăng trưởng kinh tế và ngăn ngừa xung đột. Tự do thoát khỏi đói nghèo (freedom from want), tự do khỏi sợ hãi (freedom from fear) và tự do của các thế hệ tương lai được thừa hưởng một môi trường tự nhiên lành mạnh - đây là những khối xây dựng liên quan đến con người và do đó là an ninh quốc gia⁶.

Cho đến nay, có 3 cách hiểu cơ bản về an ninh con người: (1) Quyền tự nhiên/quan niệm pháp quyền về an ninh con người, được gắn với giả định tự do cơ bản về các quyền cơ bản của cá nhân với “cuộc sống, tự do và mưu cầu hạnh phúc” và nghĩa vụ quốc tế của các quốc gia trong việc bảo vệ và thúc đẩy các quyền này. (2) An ninh con người dưới góc độ nhân đạo, tạo cơ sở cho các nỗ lực quốc tế nhằm củng cố và làm sâu sắc luật pháp quốc tế, đặc biệt là liên quan đến tội ác diệt chủng và chiến tranh cũng như xóa bỏ vũ khí có khả năng gây hại lớn cho dân thường. (3) An ninh con người bao hàm các vấn đề kinh tế, môi trường, xã hội và các hình thức tổn hại khác đến sinh kế, phúc lợi và sinh tồn của người dân. Theo cách hiểu này, trong những vấn đề cần quan tâm về an ninh con người có tình trạng của nền kinh tế toàn cầu, các lực lượng toàn cầu hóa, sức khỏe của môi trường, bao gồm cả bầu khí quyển và các đại dương...⁷.

Khái niệm an ninh con người có mối liên hệ với khái niệm phát triển con người. Tuy nhiên, hai khái niệm này không đồng nhất. Phát triển con người là khái niệm rộng hơn, được định nghĩa là “quá trình mở rộng phạm vi lựa chọn của con người”, đặc biệt là lựa chọn được sống lâu dài, khỏe mạnh, được giáo dục, được tiếp cận các nguồn lực cần thiết để có mức sống tốt⁸. Trong khi đó, an ninh con người có nghĩa là người dân

được thực hiện lựa chọn này một cách an toàn và tự do và những cơ hội đó có tính ổn định trong thời gian dài.

Chương trình Phát triển Liên hiệp quốc tại Việt Nam (UNDP) nhấn mạnh khía cạnh bảo đảm về tính mạng và nhân phẩm của an ninh con người. Theo đó, an ninh con người có 4 đặc điểm cơ bản: (1) An ninh con người là mối quan tâm chung của mọi quốc gia, dù giàu hay nghèo; (2) Các thách thức đối với an ninh con người có tính tương thuộc và có tác động vượt qua biên giới quốc gia; (3) An ninh con người dễ dàng được bảo đảm thông qua phòng ngừa từ sớm, hơn là để đến khi muộn mới can thiệp; (4) Con người luôn giữ vị trí trung tâm⁹. Các thách thức đối với an ninh con người được chia vào 7 nhóm chính: (1) An ninh kinh tế; (2) An ninh lương thực; (3) An ninh sức khỏe; (4) An ninh môi trường; (5) An ninh cá nhân; (6) An ninh cộng đồng; (7) An ninh chính trị. Chính phủ các nước giữ vai trò chính trong việc bảo đảm sự sinh tồn, sinh kế và phẩm giá của người dân của mình.

Hiện nay, các quốc gia đề cao vai trò của người dân Việt Nam luôn thực sự coi nhân dân là người làm chủ xã hội, có các chính sách bảo đảm Nhà nước là “của dân, do dân và vì dân”, do đó có các chính sách về an ninh con người đúng đắn. Chính việc thực hiện tốt an ninh con người sẽ làm cho an ninh quốc gia được bảo đảm, đất nước phát triển bền vững. Trong khi đó, một số quốc gia phương Tây vẫn dùng chiêu bài “bảo vệ an ninh con người”, áp đặt cách nhìn của mình về vấn đề dân chủ, nhân quyền, tự do mình cái quyền được đánh giá quốc gia khác “có vấn đề” về dân chủ, nhân quyền, tự do tôn giáo để lấy cớ can dự vào công việc nội bộ của quốc gia khác hòng đạt được lợi ích vị kỷ của mình. Theo tác giả Nguyễn Viết Thông nhận định, đó thực chất là việc lợi dụng quan điểm “an ninh con người” để

thực hiện quan điểm “nhân quyền cao hơn chủ quyền”, “nhân quyền không biên giới”, coi chủ quyền quốc gia không phải là thiêng liêng, bất khả xâm phạm. Cách tiếp cận đó trái với nguyên tắc chủ quyền quốc gia là tối thượng và không can thiệp vào công việc nội bộ của các quốc gia khác đã được cộng đồng quốc tế công nhận trong Hiệp ước Westphalia từ năm 1648¹⁰.

Như vậy, khái niệm an ninh con người nên được hiểu theo nghĩa rộng “là trạng thái mà sinh mệnh, đời sống, quyền lợi và sự phát triển của mỗi người và toàn nhân loại không bị uy hiếp và xâm phạm”¹¹. Bảo đảm an ninh con người chính là bảo đảm cho người dân được bảo vệ khỏi nguy cơ bệnh tật, đói kém, thất nghiệp, tội phạm, xung đột xã hội, đàn áp chính trị và các hiểm họa môi trường.

3. Thực tiễn bảo đảm an ninh con người tại Việt Nam

Ngay từ những ngày đầu lập nước, Đảng ta và Chủ tịch Hồ Chí Minh đã thể hiện sự quan tâm nhất quán đến đời sống của người dân. Người răn dạy: “Chính sách của Đảng và Chính phủ là phải hết sức chăm nom đến đời sống của Nhân dân. Nếu dân đói, Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân rét là Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân dốt là Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân ốm là Đảng và Chính phủ có lỗi”¹². Người cũng dạy “Việc gì có lợi cho dân phải hết sức làm, việc gì có hại cho dân phải hết sức tránh”¹³. Thực hiện lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đảng đã luôn chú trọng đến công tác chăm lo cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc cho Nhân dân, gắn liền với công tác xây dựng và phát triển con người.

Dưới sự lãnh đạo sáng suốt của Đảng, đất nước ta đã đạt được những thành tựu to lớn về phát triển kinh tế - xã hội; từ đó, nâng cao đáng kể đời sống vật chất, tinh thần của Nhân dân. Chính phủ đề ra Chương trình

Mục tiêu quốc gia giảm nghèo bền vững (giai đoạn 2016 - 2020) với số vốn từ ngân sách trung ương là 41.449 tỷ đồng. Ngoài ra, Nhà nước còn đầu tư 44.214 tỷ đồng để thực hiện chính sách giảm nghèo thường xuyên, hỗ trợ người nghèo về y tế, giáo dục, nhà ở, tín dụng...; 70% người dân Việt Nam đã được bảo đảm về mặt kinh tế, góp phần từng bước đặt nền móng cho sự phát triển bền vững của Việt Nam trong tương lai¹⁴.

Đảng và Nhà nước luôn quan tâm đến việc thiết lập cơ chế, chính sách tạo nhiều việc làm cho người lao động như sửa đổi, bổ sung *Bộ luật Lao động* (các năm 2002, 2006, 2007 và 2012), ban hành *Luật Việc làm* năm 2013)... nhằm tạo hành lang pháp lý cho việc hoàn thiện các tiêu chuẩn lao động. Bên cạnh đó là các chính sách thu hút đầu tư nước ngoài, khuyến khích xuất khẩu, đầu tư phát triển khoa học - công nghệ... Nhờ đó, trung bình mỗi năm tạo ra khoảng 1,6 triệu việc làm mới; tỷ lệ thất nghiệp của lực lượng lao động trong độ tuổi duy trì ở mức thấp và giảm dần. Đặc biệt, tỷ lệ thất nghiệp tại khu vực thành thị giảm từ mức 3,37% năm 2015 xuống còn khoảng 3,1% năm 2019¹⁵.

Về an ninh lương thực, Việt Nam đã không chỉ đáp ứng được nhu cầu lương thực trong nước mà còn trở thành nhà xuất khẩu hàng đầu thế giới về nhiều loại nông sản, như: gạo, chè, cà phê, hồ tiêu, cá tra, cá basa, tôm... Hệ thống y tế cơ sở đã được hình thành trong cả nước; số bác sĩ, giường bệnh tăng lên đáng kể; công tác y tế dự phòng, bảo đảm an ninh y tế được tăng cường. Nhờ đó, chất lượng dân số từng bước được cải thiện, tuổi thọ trung bình đến năm 2020 ước đạt 73,7 tuổi, (tăng so với năm 2015 là 73,3 tuổi). Tỷ lệ người tham gia bảo hiểm y tế đến năm 2020 đạt 90,7%, tăng mạnh so với mức 76,5% năm 2015 và vượt chỉ tiêu đề ra 80%¹⁶.

An ninh môi trường cũng đạt được nhiều tiến bộ: tỷ lệ người dân đô thị được cấp nước

sạch qua hệ thống cấp nước tập trung đến năm 2020 đạt khoảng 90%; tỷ lệ người dân nông thôn sử dụng nguồn nước ăn uống hợp vệ sinh ước đạt 90,2%, tăng mạnh so với năm 2015 (86,2%); tỷ lệ khu công nghiệp, khu chế xuất đang hoạt động có hệ thống xử lý nước thải tập trung đạt tiêu chuẩn môi trường năm 2020 là 90%; tỷ lệ che phủ rừng đến năm 2020 đạt 42%...¹⁷.

Thực tiễn ứng phó với đại dịch Covid-19 càng minh chứng rõ nét hơn về sự quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo của Đảng và Nhà nước đối với công tác bảo đảm an ninh con người. Nhiều chính sách được ban hành để kiểm soát dịch bệnh và chăm lo đời sống của Nhân dân, đặc biệt là những người bị ảnh hưởng trực tiếp của dịch bệnh.

Chính phủ ban hành Nghị quyết số 37/NQ-CP ngày 29/3/2020 của Chính phủ về một số chế độ đặc thù trong phòng, chống dịch Covid-19, đặc biệt là tiến hành cách ly tập trung không thu phí các đối tượng cần áp dụng biện pháp cách ly, được hỗ trợ tiền ăn, nước uống, khăn mặt, khẩu trang, dung dịch rửa tay, dung dịch sát khuẩn miệng, bàn chải đánh răng, xà phòng tắm gội và các vật dụng thiết yếu... Đây là minh chứng rõ nét nhất cho sự quan tâm, chăm lo đời sống người dân của Đảng, Nhà nước và sự ưu việt của chế độ xã hội chủ nghĩa tại Việt Nam.

Bên cạnh những thành tựu đạt được về công tác bảo đảm an ninh con người tại Việt Nam thời gian qua, thực tế vẫn còn một số thách thức đối với cuộc sống bình yên của Nhân dân. Một số vấn đề an ninh phi truyền thống, như: an ninh mạng, biến đổi khí hậu, nước biển dâng, ô nhiễm môi trường... tiếp tục diễn biến phức tạp. Ngoài ra, vẫn tồn tại một số vấn đề trong công tác bảo đảm an ninh, trật tự, như: an ninh có lúc chưa thật sự chủ động; tội phạm và tệ nạn xã hội còn diễn biến phức tạp, an ninh trên một số địa

bàn, lĩnh vực chưa thực sự vững chắc, nhất là an ninh mạng và an ninh trong đầu tư nước ngoài; nhiều yếu tố ảnh hưởng đến an ninh, an toàn con người chưa được quan tâm, giải quyết triệt để; xử lý khiếu kiện đông người về đất đai và một số tình huống phức tạp nảy sinh ở một số địa bàn, cơ sở có lúc, có nơi còn bị động, lúng túng¹⁸.

4. Một số đề xuất

Một là, luôn coi trọng và nghiêm túc quán triệt nhận thức “lấy dân làm gốc”, xác định người dân là trung tâm, coi công tác bảo đảm hạnh phúc của Nhân dân là mục tiêu cao nhất để phấn đấu trong quá trình xây dựng và triển khai các kế hoạch, nhiệm vụ công tác trong thời gian tới.

Hai là, làm tốt công tác bảo đảm an ninh, trật tự trong nước và tăng cường hợp tác quốc tế về an ninh, phòng, chống tội phạm, tạo lưới liên hoàn trong ngoài ứng phó với tội phạm, đặc biệt là tội phạm xuyên quốc gia trong bối cảnh toàn cầu hóa và tác động của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Mục tiêu cao nhất hướng tới môi trường ổn định để cả nước nhanh chóng phục hồi phát triển kinh tế, bảo đảm an sinh xã hội, đưa cuộc sống của người dân sớm trở lại như trước giai đoạn đại dịch.

Ba là, tiếp tục đẩy mạnh việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, đặc biệt là những lời dạy của Người về chăm lo đời sống Nhân dân gắn với nhiệm vụ chính trị của từng cơ quan, đơn vị. Đặc biệt, cần có các chuyên đề về an ninh con người trong sinh hoạt của các chi bộ gắn với nhiệm vụ chuyên môn, bảo đảm thống nhất trong nhận thức và hành động của mỗi cấp ủy chi bộ và mỗi cán bộ, đảng viên.

Bốn là, cần quan tâm chăm lo đời sống vật chất, tinh thần và thực hiện tốt chính sách cán bộ; chú trọng công tác xây dựng con người “vừa hồng vừa chuyên”, xây dựng

lực lượng, xây dựng tổ chức bộ máy theo hướng “tinh gọn, chuyên sâu, hiệu quả”, cách thức, phương thức hoạt động phải đổi mới, cải tiến; đặc biệt xây dựng phẩm chất đạo đức, lối sống của cán bộ, đảng viên trong chi bộ “cần, kiệm, liêm, chính” theo gương Chủ tịch Hồ Chí Minh và phù hợp với chủ trương của Đảng trong việc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, lãng phí ngay trong nội bộ.

Năm là, cần tạo phong trào để cán bộ, chiến sĩ lực lượng vũ trang nêu cao tinh thần trách nhiệm, chủ động phối hợp với các đơn vị liên quan góp phần thiết thực bảo vệ an ninh quốc gia, bảo đảm trật tự an toàn xã hội, đấu tranh phòng, chống tội phạm vì cuộc sống bình yên, hạnh phúc của Nhân dân; đồng thời, góp sức vào công cuộc xây dựng môi trường văn hóa, đạo đức xã hội lành mạnh, văn minh, an ninh an toàn để mọi người dân đều có cơ hội phát triển bình đẳng, toàn diện.

Sáu là, đẩy mạnh công tác tuyên truyền về kết quả công tác bảo đảm an ninh con người tại Việt Nam, phản bác các luận điệu xuyên tạc tình hình nhân quyền tại Việt Nam, triển khai các khuyến nghị UPR... để giúp các đối tác quốc tế hiểu đúng và có cái nhìn toàn diện về tình hình nhân quyền, công tác bảo đảm tự do dân tộc, tôn giáo... tại Việt Nam.

Bảy là, tổng kết, đánh giá kinh nghiệm phối hợp phòng, chống dịch Covid-19, rút ra những bài học kinh nghiệm thành công và chưa thành công, đưa vào lý luận công tác công an để ứng phó nhanh, hiệu quả hơn khi tình huống dịch bệnh diễn ra trong tương lai □

Chú thích:

1. *Phát biểu của Tổng Bí thư tại Hội nghị thượng đỉnh giữa Đảng Cộng sản Trung Quốc với các chính đảng trên thế giới với chủ đề “Vì lợi ích*

của nhân dân, trách nhiệm của chính đảng”. <https://binhdinh.dcs.vn>, ngày 08/7/2021.

2. *Hồ Chí Minh toàn tập* (2011). Tập 7. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, tr. 434.

3. Lê Văn Thắng và Nguyễn Văn Tuân (đồng chủ biên) (2018). *Tư tưởng chính trị “Dân là gốc” trong lịch sử Việt Nam*. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật.

4. Hiền Hòa và Phạm Cường. *Những nhận thức mới, tư duy mới về an ninh quốc gia*. <https://dangcongsan.vn>, ngày 20/7/2021.

5. United Nations. *United Nations Human Development Report 1994*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1994>.

6. Message of Secretary-General Kofi Annan, *delivered at the two-day session in Ulaanbaatar, 8-10/5/2000 in salute to Mongolia’s hosting of an international workshop on human security*. <https://press.un.org/en/2000/20000508.sgsm7382.doc.html#:~:text=It%20gives%20me%20great%20pleasure,for%20national%20and%20regional%20security>.

7. Adam Jones, “Genocide and Crimes against Humanity” trong sách *Security Studies: An Introduction, 2nd edition*, ed. Paul D. Williams, London: Routledge (2013), trang 280-1.

8, 9. UNDP, *Human Development Report 1990*, tr. 9 - 10, 22 - 23.

10, 15. Nguyệt Viết Thông (2021). *An ninh con người trong Văn kiện Đại hội XIII của Đảng*. <http://hvctcand.edu.vn>, ngày 18/7/2021.

12. *Hồ Chí Minh toàn tập* (2011). Tập 9. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, tr. 518.

13. *Hồ Chí Minh toàn tập* (2011). Tập 4. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, tr. 51.

14. Nguyễn Văn Dương (2018). *Chăm lo đời sống nhân dân theo tư tưởng Hồ Chí Minh trong giai đoạn hiện nay*. <https://tapchicongsan.org.vn>, ngày 01/10/2020.

16, 17. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập II*. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, tr. 45 - 48, 51.

18. Trần Việt Hà (2021). *An ninh con người - mục tiêu, động lực bảo đảm sự ổn định chính trị xã hội của Việt Nam*. <http://tuyengiao.vn>, ngày 28/5/2021.